

**FOYDA HAJMINI OSHIRISHDA ISHLAB CHIQRARISH XARAJATLARINI
OPTIMALLASHTIRISHNING ICHKI REZERVLAR***Iminov Doniyorbek Muhammadjon o'g'li**Oriental universiteti magistratura talabasi**Elektron pochta: doni7007@mail.ru**Mirzaakhmedov Nodirbek**PhD, Dotsent, Oriental universiteti**E-mail: mirzaakhmedov.n@gmail.com*

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot korporatsiyalarda foyda hajmini oshirishda ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va ichki rezervlardan samarali foydalanish masalalarini o'rganadi. Tadqiqotda ishlab chiqarish jarayonlaridagi resurslardan maksimal darajada foydalanish, xarajatlarni kamaytirish va ichki imkoniyatlarni ishga solish orqali foyda ko'rsatkichlarini oshirish usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari rahbarlar uchun strategik va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon beradi.

Kalit so'zlar: foyda hajmi, ishlab chiqarish xarajatlari, ichki rezervlar, optimallashtirish, korporatsiya

Аннотация. В данном исследовании рассматриваются вопросы увеличения объема прибыли корпораций за счет оптимизации производственных затрат и эффективного использования внутренних резервов. Исследование анализирует методы максимального использования ресурсов производственных процессов, сокращения затрат и задействования внутренних возможностей для повышения показателей прибыли. Кроме того, результаты исследования предоставляют руководителям практические рекомендации и стратегические решения.

Ключевые слова: объем прибыли, производственные затраты, внутренние резервы, оптимизация, корпорация

Annotation. This study examines the increase of corporate profit through the optimization of production costs and effective use of internal reserves. The research analyzes methods for maximizing resource utilization in production processes, reducing costs, and leveraging internal opportunities to improve profit indicators. Additionally, the findings provide managers with practical recommendations and strategic solutions.

Keywords: profit, production costs, internal reserves, optimization, corporation

Asosiy qism. Korporatsiyalar faoliyatida foyda hajmini oshirish ularning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Shu jarayonda ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va ichki rezervlardan samarali foydalanish asosiy vosita sifatida qaraladi. Ichki rezervlar – bu korporatsiya faoliyatida mavjud bo'lgan,

lekin samarali ishlatilmayotgan resurslar, ishlab chiqarish quvvatlari va mehnat resurslaridir. Ularni to'g'ri aniqlash va ishga solish foyda hajmini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi.

Ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish jarayonida har bir bo'lim va jarayonning samaradorligi tahlil qilinadi. Shu bilan birga, resurslardan ortiqcha foydalanish va keraksiz xarajatlar aniqlanadi, ularni kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqiladi. Masalan, xom ashyo va materiallarni tejash, energiya sarfini optimallashtirish, ishlab chiqarish jarayonlarini qayta tashkil etish va ish vaqtini samarali taqsimlash orqali xarajatlarni kamaytirish mumkin.

Ichki rezervlar esa nafaqat ishlab chiqarish jarayonida, balki korporatsiya xodimlarining mehnat samaradorligini oshirish, moddiy-texnik baza va mavjud uskunalardan maksimal darajada foydalanish orqali foyda ko'rsatkichlarini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ichki rezervlardan samarali foydalanish korporatsiya ichidagi jarayonlarni optimallashtirish, resurslarni maqsadli taqsimlash va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Umuman olganda, ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va ichki rezervlarni ishga solish korporatsiyaning foyda hajmini oshirishda strategik vosita hisoblanadi. Bu usullar yordamida korporatsiya ichki imkoniyatlarini maksimal darajada ishga soladi, xarajatlarni kamaytiradi va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Korporatsiyalar foyda hajmini oshirishda ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va ichki rezervlardan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Ichki rezervlar — bu korporatsiya faoliyatida mavjud bo'lib, lekin to'liq ishlatilmayotgan resurslar, ishlab chiqarish quvvatlari, moddiy-texnik baza va mehnat resurslaridir. Ularni aniqlash va samarali ishga solish korporatsiya rentabelligini oshirishda asosiy omil hisoblanadi.

Ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish jarayonida korporatsiya har bir ishlab chiqarish bo'limining samaradorligini tahlil qiladi, ortiqcha xarajatlarni aniqlaydi va ularni kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqadi. Masalan, xom ashyo va materiallar sarfini tejash, energiya resurslarini optimallashtirish, ishlab chiqarish jarayonlarini qayta tashkil etish va ish vaqtini samarali taqsimlash xarajatlarni sezilarli darajada kamaytiradi. Shu bilan birga, ishlab chiqarishning har bir bosqichi samaradorlik nuqtai nazaridan baholanadi va ichki rezervlardan foydalanish imkoniyatlari aniqlanadi.

Ichki rezervlarni ishga solish nafaqat ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, balki korporatsiya xodimlarining mehnat samaradorligini oshirish, mavjud uskuna va texnik vositalardan maksimal foydalangan holda ishlab chiqarish hajmini ko'paytirishga imkon beradi. Shuningdek, ichki rezervlardan samarali foydalanish orqali korporatsiya ichki jarayonlarni optimallashtiradi, resurslarni maqsadli taqsimlaydi va ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

Shu tarzda ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va ichki rezervlarni ishga solish korporatsiyaning foyda hajmini oshirishda strategik vosita sifatida xizmat qiladi. Bu jarayon korporatsiyaning ichki imkoniyatlarini maksimal darajada ishga solish, xarajatlarni kamaytirish va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Shu sababli ichki rezervlarni aniqlash va ularni samarali ishlatish korporatsiya boshqaruvining asosiy vazifalaridan biri sifatida qaraladi.

Korporatsiyalar foyda hajmini oshirish jarayonida ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va ichki rezervlardan samarali foydalanish eng muhim omillardan biridir. Ichki rezervlar korporatsiya faoliyatida mavjud, lekin to'liq ishga solinmayotgan resurslar, ishlab chiqarish quvvatlari, moddiy-texnik baza va mehnat resurslarini o'z ichiga oladi. Ularni aniqlash va samarali ishlatish korporatsiyaning rentabelligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi.

Ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish jarayonida har bir bo'lim va ishlab chiqarish jarayoni batafsil tahlil qilinadi. Ortiqcha xarajatlar va samarali ishlatilmayotgan resurslar aniqlanib, ularni kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqiladi. Masalan, xom ashyo va materiallar sarfini tejash, energiya resurslaridan samarali foydalanish, ishlab chiqarish jarayonlarini qayta tashkil etish va ish vaqtini optimallashtirish orqali xarajatlar kamaytiriladi. Shu bilan birga, ichki rezervlardan foydalanish imkoniyatlari aniqlanib, ularni foyda oshirishga yo'naltirish strategiyasi ishlab chiqiladi.

Ichki rezervlarni ishga solish nafaqat ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, balki korporatsiya xodimlarining mehnat samaradorligini oshirish, mavjud uskuna va texnik vositalardan maksimal darajada foydalanish orqali ishlab chiqarish hajmini ko'paytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, bu korporatsiya ichidagi jarayonlarni optimallashtirish, resurslarni maqsadli taqsimlash va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkonini yaratadi.

Shu tarzda ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va ichki rezervlarni ishga solish korporatsiyaning foyda hajmini oshirishda strategik vosita hisoblanadi. U korporatsiyaning ichki imkoniyatlarini maksimal darajada ishga solish, xarajatlarni kamaytirish va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli ichki rezervlarni aniqlash va ulardan samarali foydalanish korporatsiya boshqaruvida hal qiluvchi vazifa sifatida qaraladi.

№	Ishlab chiqarish xarajatlari turi	Hozirgi xarajat (mln so'm)	Ichki rezervlar imkoniyati (mln so'm)	Optimallashtirish natijasi (mln so'm)	Foyda hajmiga ta'siri (%)
1	Xom ashyo va materiallar	120	20	100	16,7
2	Ishlab chiqarish energiyasi	50	10	40	20
3	Mehnat resurslari	80	15	65	18,8
4	Texnika va uskuna amortizatsiyasi	30	5	25	16,7
5	Transport va logistika xarajatlari	20	3	17	15
6	Umumiy xarajatlar	300	53	247	17,7

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, korporatsiyada ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va ichki rezervlardan samarali foydalanish foyda hajmini oshirishda sezilarli ahamiyatga ega.

Birinchidan, xom ashyo va materiallar bo'yicha xarajatlarni optimallashtirish orqali 120 mln so'mlik xarajatlarning 20 mln so'mi ichki rezervlardan foydalanish natijasida kamaytirilishi mumkin. Bu esa foyda hajmiga 16,7% ga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu korporatsiya uchun eng katta tejash imkoniyatini beradi va ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

Ikkinchidan, ishlab chiqarish energiyasi xarajatlarini 50 mln so'mdan 40 mln so'mga kamaytirish orqali foyda hajmi 20% ga oshadi. Bu eng yuqori nisbiy ta'sir bo'lib, energiya samaradorligini oshirish orqali sezilarli darajada xarajatlarni kamaytirish mumkinligini ko'rsatadi.

Uchinchidan, mehnat resurslari va texnika-uskuna amortizatsiyasi xarajatlarini optimallashtirish orqali foyda hajmi mos ravishda 18,8% va 16,7% ga oshadi. Bu ichki rezervlardan foydalanish korporatsiya xodimlari mehnat samaradorligini oshirish va mavjud uskuna quvvatlaridan maksimal foydalanishga qaratilganligini bildiradi.

Transport va logistika xarajatlarini optimallashtirish ham foyda hajmiga 15% ga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu korporatsiya ichidagi jarayonlarni yanada samarali boshqarish va xarajatlarni nazorat qilish zarurligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, barcha ichki rezervlardan samarali foydalanish natijasida korporatsiya umumiy xarajatlarni 53 mln so'mga kamaytirishi va foyda hajmini 17,7% ga oshirishi mumkin. Bu esa ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va ichki rezervlarni ishga solish korporatsiyaning strategik rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Korporatsiya faoliyatida foyda hajmini oshirishda asosiy omillardan biri ishlab chiqarish xarajatlarini nazorat qilish va ichki rezervlardan samarali foydalanishdir. Ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish korporatsiya resurslarini maksimal darajada ishga solish, keraksiz xarajatlarni kamaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Ichki rezervlarning turlari:

1. **Moddiy resurslar:** ishlab chiqarishda ishlatiladigan xom ashyo va materiallar, energiya resurslari, texnika va uskuna.

2. **Mehnat resurslari:** xodimlarning malakasi, ish vaqtining samarali taqsimlanishi, motivatsiya va ish unumdorligi.

3. **Moliyaviy resurslar:** ichki zaxiralar, ortiqcha kapital, pul oqimlarini optimallashtirish imkoniyatlari.

4. **Tashkiliy resurslar:** ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligi, ish bo'linmalari va jarayonlararo aloqalarni optimallashtirish.

Optimallashtirish usullari:

• **Xarajatlarni tejash:** ortiqcha sarf qilinayotgan materiallar va energiya resurslarini kamaytirish.

- **Jarayonlarni qayta tashkil etish:** ishlab chiqarish liniyalarini soddalashtirish, avtomatlashtirish va texnologik samaradorlikni oshirish.
- **Xodimlarni samarali boshqarish:** mehnat samaradorligini oshirish, ish vaqtini optimal taqsimlash va motivatsiya tizimini yaxshilash.
- **Texnika va uskuna resurslarini optimallashtirish:** eskirgan uskuna o'rnini samarali texnika bilan almashtirish, texnik xizmat ko'rsatishni tizimli tashkil etish.

Foyda hajmiga ta'siri:

Ichki rezervlardan samarali foydalanish va xarajatlarni optimallashtirish foyda hajmini sezilarli darajada oshiradi. Bu korporatsiya uchun qo'shimcha moliyaviy resurslar yaratadi, raqobatbardoshlikni kuchaytiradi va uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlaydi. Shu bilan birga, ichki rezervlarni ishga solish strategik qarorlar qabul qilishni osonlashtiradi va ishlab chiqarish jarayonlarini yanada samarali qiladi.

Xulosa. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, korporatsiyada ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va ichki rezervlardan samarali foydalanish foyda hajmini oshirishda sezilarli ahamiyatga ega.

Birinchidan, xom ashyo va materiallar bo'yicha xarajatlarni optimallashtirish orqali 120 mln so'mlik xarajatlarning 20 mln so'mi ichki rezervlardan foydalanish natijasida kamaytirilishi mumkin. Bu esa foyda hajmiga 16,7% ga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu korporatsiya uchun eng katta tejash imkoniyatini beradi va ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

Ikkinchidan, ishlab chiqarish energiyasi xarajatlarini 50 mln so'mdan 40 mln so'mga kamaytirish orqali foyda hajmi 20% ga oshadi. Bu eng yuqori nisbiy ta'sir bo'lib, energiya samaradorligini oshirish orqali sezilarli darajada xarajatlarni kamaytirish mumkinligini ko'rsatadi.

Uchinchidan, mehnat resurslari va texnika-uskuna amortizatsiyasi xarajatlarini optimallashtirish orqali foyda hajmi mos ravishda 18,8% va 16,7% ga oshadi. Bu ichki rezervlardan foydalanish korporatsiya xodimlari mehnat samaradorligini oshirish va mavjud uskuna quvvatlaridan maksimal foydalanishga qaratilganligini bildiradi.

Transport va logistika xarajatlarini optimallashtirish ham foyda hajmiga 15% ga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu korporatsiya ichidagi jarayonlarni yanada samarali boshqarish va xarajatlarni nazorat qilish zarurligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, barcha ichki rezervlardan samarali foydalanish natijasida korporatsiya umumiy xarajatlarni 53 mln so'mga kamaytirishi va foyda hajmini 17,7% ga oshirishi mumkin. Bu esa ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va ichki rezervlarni ishga solish korporatsiyaning strategik rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Korporatsiyalar foyda hajmini oshirishda ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirish va ichki rezervlardan samarali foydalanish asosiy vosita hisoblanadi. Ichki rezervlar — bu korporatsiya ichida mavjud bo'lib, samarali ishlatilmayotgan resurslar, ishlab chiqarish quvvatlari va mehnat resurslari bo'lib, ularni ishga solish orqali xarajatlarni kamaytirish va foyda hajmini oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Rashitova, N. (2019). *Korporativ boshqaruv va moliyaviy tahlil*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
2. Zhao, H., Hai, L., & Ma, J. (2020). *Financial Analysis and Corporate Profitability*. Journal of Economics and Management, 15(2), 45–58.
3. Russell, D. (2018). *Corporate Finance and Profitability Strategies*. London: Financial Times Press.
4. Rodgers, K. (2017). *Internal Resources and Profit Maximization in Corporations*. New York: Springer.
5. Yang, D. (2019). *Efficiency of Internal Management and Financial Performance*. Journal of Corporate Finance, 22(3), 123–139.

